

KOMENTARZE

Hipoteka nie zabezpieczy roszczenia

Maciej Chrzan
LL.M., radca prawny w kancelarii
Jara & Partners Sp.k.

Roszczenie pauliańskie jest roszczeniem majątkowym niepieniężnym (art. 527 par. 1 kodeksu cywilnego). W przypadku roszczeń niepieniężnych sąd udziela zabezpieczenia w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni, nie wyłączając sposobów przewidzianych dla zabezpieczenia roszczeń pieniężnych (art. 755 par. 1 kodeksu postępowania cywilnego). Zabezpieczenie roszczenia pieniężnego może z kolei nastąpić poprzez ustanowienie hipoteki przymusowej (art. 747 pkt 2 k.p.c.).

Gdy roszczenie pauliańskie nie dotyczy nieruchomości, zabezpieczenie go na nieruchomości, w tym poprzez obciążenie jej hipoteką przymusową, nie jest możliwe

Powyższe sugeruje, że roszczenie pauliańskie może zostać zabezpieczone między innymi poprzez ustanowienie na nieruchomości pozwanego hipoteki przymusowej. W wyroku z 10 maja 2012 r. (sygn. akt I ACz 705/12) Sąd Apelacyjny we Wrocławiu orzekł, że roszczenie pauliańskie nie może być zabezpieczone poprzez ustanowienie hipoteki przymusowej. W stanie faktycznym sprawy powódka domagała się uznania za bezskuteczne umów darowizn środków pieniężnych zawartych pomiędzy pozwanym jako obdarowanym a dwoma dłużnikami powódki jako darczyńcami. Uznanie umów darowizn za bezskuteczne miało nastąpić w celu zaspokojenia roszczeń powódki względem jej dłużników (darczyńców), które to roszczenia zostały

uprzednio zasądzone na jej rzecz. Tytułem zabezpieczenia roszczenia pauliańskiego powódka domagała się ustanowienia hipoteki przymusowej na nieruchomości pozwanego. Sąd uznał to za niedopuszczalne, co wynika z istoty hipoteki, zgodnie z treścią art. 68 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2001 r. nr 124, poz. 1361) zabezpieczającej wyłącznie wiarygodności (roszczenia) pieniężne. Analogiczne stanowisko do prezentowanego zajął również Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 21 listopada 1996 r. (sygn. akt I ACz 867/96).

W kontekście powołanych orzeczeń warto zwrócić uwagę na to, że podstawowym sposobem zabezpieczenia roszczenia o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną (roszczenia pauliańskiego) jest ustanowienie zakazu zbywania i obciążania przedmiotu tej czynności. W przypadku zatem, gdy powód domaga się uznania za bezskuteczną czynności prawnej, na podstawie której dłużnik powołał rozporządził na rzecz pozwanego nieruchomości, właściwym sposobem zabezpieczenia będzie ujawnienie w księdze wieczystej prowadzonej dla tej nieruchomości ostrzeżenia obejmującego zakaz jej zbywania/obciążania przez pozwanego, a nie hipoteki przymusowej (tak też Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 29 lutego 2012 r., sygn. akt I ACz 269/12). W sytuacji natomiast, gdy roszczenie pauliańskie nie dotyczy nieruchomości, zabezpieczenie tego roszczenia na nieruchomości, w tym poprzez obciążenie jej hipoteką przymusową, nie jest możliwe. Wychodząc z założenia, że podstawowym sposobem zabezpieczenia roszczenia pauliańskiego jest ustanowienie zakazu zbywania i obciążania przedmiotu tej czynności, w stanie faktycznym sprawy powódka powinna była domagać się w pierwszej kolejności zajęcia wiarygodności z rachunków bankowych pozwanego. Nie wyłącza to oczywiście możliwości formułowania alternatywnych żądań co do sposobu zabezpieczenia takiego roszczenia. Jednakże w aktualnym stanie judykatury żądanie ustanowienia hipoteki przymusowej jest z góry skazane na niepowodzenie.

Nowe perspektywy dla akcji w postępowaniu egzekucyjnym

Rozmowa z **Krzysztofem Weremczukiem**, radcą prawnym i współnikiem w Kancelarii Weremczuk Bobel & Wspólnicy

Zaangażowanie przedsiębiorców w sądowe postępowanie egzekucyjne może w niektórych sytuacjach wiązać się z ustanowieniem zabezpieczenia. Jednak z praktyki wiadomo, że na ogół jest to uciążliwe. W jakich sytuacjach może powstać obowiązek ustanawiania zabezpieczeń w toku postępowania egzekucyjnego?

Zgodnie z art. 821 par. 1 kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) sąd może zawiesić w całości albo w części postępowanie egzekucyjne, jeśli złożono skargę na postanowienie komornika bądź skargę na postanowienie sądu. Wniosek o zawieszenie postępowania egzekucyjnego rozpatruje sąd, uzależniając ewentualnie zawieszenie postępowania od złożenia przez dłużnika zabezpieczenia. Innym przypadkiem, gdzie istotną rolę odgrywa kwestia złożenia zabezpieczenia, jest sytuacja, kiedy dłużnikowi zależy na uchyleniu przez sąd dokonanych czynności egzekucyjnych. Sąd władny jest w takim przypadku uwzględnić wniosek dłużnika, lecz jedynie po uprzednim zabezpieczeniu przezeń spełnienia jego obowiązku płatniczego. W pewnych sytuacjach także wierzyciel zostanie postawiony przed koniecznością złożenia zabezpieczenia w toku postępowania egzekucyjnego. Gdy dłużnik złożył wniosek o zawieszenie postępowania egzekucyjnego, wierzyciel może efektywnie zapobiec takiemu zawieszeniu.

W jaki sposób wierzyciel ma to osiągnąć?

Wystarczy, że zabezpieczy naprawienie szkody, która mogłaby wyniknąć dla dłużnika wskutek dalszego prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Należy podkreślić, że we wszystkich wspomnianych powyżej przypadkach zabezpieczenie musi być złożone zgodnie z przepisem art. 807 k.p.c. Wcześniejsze brzmienie tego przepisu pozwalało na dokonanie zabezpieczenia jedynie poprzez wpłatę gotówkową bądź poprzez złożenie książeczki oszczędnościowej. Ograniczenie możliwości złożenia zabezpieczenia jedynie do dwóch wymienionych powyżej form powodowało, iż strony postępowania sporadycznie korzystały z tych uprawnień wynikających z k.p.c., które są uzależnione od złożenia zabezpieczenia.

Od 3 maja 2012 r. w kodeksie postępowania cywilnego są przepisy dające stronom postępowania egzekucyjnego nowe możliwości. Co dla omawianej sytuacji wynika z majowej nowelizacji k.p.c.? Przepisy te istotnie zmieniają tę sytuację – dają stronom możliwość pełniejszego wykorzystywania przysługujących im uprawnień. Nowe-

lizacji uległ art. 807 k.p.c., który do katalogu sposobów zabezpieczenia dodał możliwość dokonania zabezpieczenia na papierach wartościowych (Dz.U. z 2011 r., nr 233, poz. 1381). Nowelizacji tej towarzyszyło także wydanie 31 maja 2012 r. przez ministra sprawiedliwości rozporządzenia w sprawie sposobu składania zabezpieczenia w papierach wartościowych w postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. z 2012 r., nr 108, poz. 640). Regulacja ta odnosi się zarówno do ustanawiania zabezpieczenia w papierach wartościowych – tych mających formę dokumentu, jak i zdematerializowanych (zapisanych na nośnikach elektronicznych).

Zabezpieczenie w papierach wartościowych mających formę dokumentu, np. akcji, obligacji, weksla czy nawet czeku, dokonuje się poprzez ich złożenie u komornika. Komornik, przyjmując zabezpieczenie w papierach wartościowych, sporządza protokół, w którym wskazuje nie tylko datę i miejsce przyjęcia papierów wartościowych, nazwiska osób biorących udział w czynności, przebieg czynności, ale zobowiązany jest również podać dane identyfikujące papier wartościowy.

Tak zabezpieczone papiery wartościowe składane są w banku, a komornik zobowiązany są zawiadomić ich emitentów, wystawców, remitentów oraz trasatów o przyjęciu zabezpieczenia w papierach wartościowych i miejscu ich złożenia. Zabezpieczenie w zdematerializowanych papierach wartościowych, tj. zapisanych na rachunku papierów wartościowych, następuje przez ustanowienie blokady na rachunku dającego zabezpieczenie. W takim przypadku jest on zobowiązany złożyć odpowiednią dyspozycję dokonania bezterminowej blokady określonych papierów wartościowych zapisanych na rachunku, zobowiązując podmiot prowadzący rachunek do niewykonywania zleceń zbywania bądź przenoszenia zablokowanych aktywów. Po złożeniu dyspozycji ustanawiającej zabezpieczenie powinien otrzymać zaświadczenie o ustanowieniu blokady wystawiane przez podmiot prowadzący rachunek i przedłożyć je komornikowi. Zaświadczenie to musi określać rodzaj, kod i liczbę zablokowanych papierów oraz cel dokonania blokady.

Uchylenie zabezpieczenia w papierach wartościowych zarówno w formie dokumentu, jak i w postaci zdematerializowanych wymaga uzyskania prawomocnego postanowienia sądu o wydaniu zabezpieczenia, a następnie faktycznym ich wydaniu przez komornika albo zniesieniu blokady.

KRZYSZTOF
WEREMCZUK

radca prawny i współnik
w Kancelarii Weremczuk Bobel
& Wspólnicy

Uchylenie zabezpieczenia w papierach wartościowych wymaga uzyskania prawomocnego postanowienia sądu o wydaniu zabezpieczenia, a następnie faktycznym ich wydaniu przez komornika albo zniesieniu blokady

Jakiego typu dokumenty mogą stanowić przedmiot zabezpieczenia w toku sądowego postępowania egzekucyjnego?

Doktryna przyjmuje, że zasadniczo papiery wartościowe są dokumentami stwierdzającymi określone prawa majątkowe. Posiadanie dokumentu stanowi konieczną przesłankę przypisania prawa osobie, która jest formalnie uprawniona z tego dokumentu. Pozwała jej to na realizację określonego papierem wartościowym prawa. W doktrynie, opisując papier wartościowy, najczęściej używa się określenia, że ucieleśnia on w sobie (inkorporuje) określone prawo, które stwierdza, a tym samym jest nośnikiem tego prawa i zarazem wartości ekonomicznej, jaką ono przedstawia (tak A. Janiak w komentarzu pod red. A. Kidyby, Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III, LEX 2010, kom. do art. 9216 k.c.). Z uwagi jednak na rozwój gospodarczy i technologiczny papiery wartościowe coraz częściej przestają mieć postać dokumentu papierowego, a stanowią jedynie zapis danych w systemie elektronicznym (zdematerializowane papiery wartościowe). Utrwalona w systemie informatycznym informacja nie ma już wprawdzie postaci materialnej. W takich przypadkach to zapis elektroniczny przechowywany w systemie informatycznym staje, nośnikiem określonego prawa majątkowego. Dlatego też nowe regulacje dotyczące ustanawiania zabezpieczeń dotyczą zarówno papierów wartościowych posiadających tradycyjną formę dokumentu, jak i tych zdematerializowanych.

Rozmawiał Krzysztof Polak